

Mehmet AŞIKCAN¹, Sultan AKDEMİR², Ahmet SABAN³

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ BİLGİ OKURYAZARLIĞINA İLİŞKİN ALGILARI⁴

Özet

Bu çalışmanın amacı, sınıf öğretmeni adaylarının bilgi okuryazarlığı standartlarına ilişkin düşüncelerini ve deneyimlerini incelemektir. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum incelemesi deseninde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programında öğrenim gören 73 dördüncü sınıf öğretmen adayından oluşmuştur. Veriler 2014/2015 bahar yarıyılında cevapların yazılı olarak alındığı açık-uçlu sorulardan oluşan anket yoluyla elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; sınıf öğretmeni adayları bilgiye ulaşırken gereksinimlerini göz önünde bulundurarak karar vermektedirler. Sınıf öğretmeni adayları bilgiye ulaşırken çoğunlukla elektronik-internet kaynaklarını tercih etmektedirler. Sınıf öğretmeni adayları bilgilerin doğruluğuna karar verirken çoğunlukla birden çok kaynağa ulaşarak karşılaştırmayı tercih etmekte ve bilgilerin hayata dönük olmasını göz önünde bulundurmaktadırlar. Sınıf öğretmeni adayları edindikleri bilgileri kullanırken, çoğunlukla bilgilerin problemleri çözebilmesine ve bilgilerin uygulanacağı yere göre karar vermektedirler. Sınıf öğretmeni adayları bilgi kaynaklarının kullanımında etik ve yasal düzenlemelerin uygulanması ve sınırlarının dikkatlice belirlenmesi gerektiğini ileri sürmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Bilgi okuryazarlığı, sınıf öğretmeni adayı, durum incelemesi deseni.

THE PERCEPTION OF PRIMARY PROSPECTIVE TEACHERS' ABOUT INFORMATION LITERACY

Abstract

The purpose of this study is to investigate the primary prospective teachers' views and experiences about standards of information literacy. Following qualitative research methods, case study design was used. The participants were 73 Primary Teacher Education Programme students studying at Ahmet Kelesoglu

¹ Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye, masikkan@konya.edu.tr

² Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye, sakdemir@konya.edu.tr

³ Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye, asaban@konya.edu.tr

⁴ Bu çalışma 21-23 Mayıs 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen 14. Uluslararası Katılımlı Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Education Faculty of Necmettin Erbakan University. Data of the study was collected in the spring semester of 2014-2015 academic year via a survey that includes six open-ended questions. The findings showed that primary prospective teachers give decisions considering their requirements. They prefer electronic-internet resources to reach information. While deciding on the accuracy of the information, they try to reach more than one sources and favor availability in the daily life. The participants are in view of the fact that information should help to solve a problem and fit a situation. According to them while using the information sources, the ethical and legislative regulations should be implemented and the limits should be determined carefully.

Key Words: Information literacy, primary prospective teachers, case study design.

GİRİŞ

Bilgi çağı olarak adlandırılan çağımızda bilgi ve belgelerin boyutları inanılmaz rakamlara ulaşmış durumdadır. Uluslararası Yayın Birliğinin (2014) 2013/2014 raporuna göre dünya genelindeki 33 ülkede 1829116 adet kitap basılmıştır. Ülkemizde ise 2012 yılında 42626, 2013 yılında ise 47352 adet kitap basılmıştır (TUİK, 2013). Bununla birlikte ülkemizde elektronik kitap sayısı (DVD, VCD, CD, ve web tabanlı) 2012 yılında 2928'den, 2013 yılında 4280'e ulaşmıştır (TUİK, 2013). Günümüzde artık bu kitaplara ve yayınlara ulaşabilmek kolaylaşmış, internet erişimi sayesinde elektronik veritabanları ve elektronik kitap teknolojisi aracılığıyla ihtiyacımız olan bilgilere ulaşmak çok kolaylaşmıştır.

Bilgiye duyulan ihtiyaç, bilgi miktarı ve çeşitliliğindeki artış, bilgi okuryazarlığını bir zorunluluk haline getirmiştir (Council Of Australian University Librarians, 2001). Bilgi okuryazarlığı için literatürde çok sayıda tanım bulunmaktadır. Bilgi okuryazarlığı kavramı ilk olarak Zurkowski (1974) tarafından kullanılmıştır. Zurkowski (1974, s. 6) bu kavramı tanımlarken bilgi okuryazarı bireylerin sahip olması gereken *problemlere bilgiye dayalı çözüm üretmek için bilgi kaynaklarını kullanma, çeşitli bilgi kaynaklarının kullanımı için gerekli becerilere sahip olma ve ilgili teknikleri bilme* özelliklerine odaklanmaktadır. ALA (1989) tarafından "bilgiye ihtiyaç duyulduğunda bunu hissetmek, ihtiyaç duyulan bilgiyi bulmak, elde edilen bilgiyi değerlendirmek ve etkin olarak kullanmak" olarak yapılan tanım sonrasında üretilen bütün tanımlara temel teşkil etmiştir. İlerleyen süreçte bilgi okuryazarlığı kavramı bilgi kaynaklarının artmaya başlamasıyla "çeşitli kaynaklardan bilgiye ulaşma, bilgiyi değerlendirme ve kullanma becerisi" (Doyle, 1994), bilgi formatlarının çoğalmasıyla "çeşitli formatlardaki bilginin bulunması, değerlendirilmesi, kullanılması ve iletilmesi becerisi" (Curzon, 1995), yaşam boyu öğrenmenin öneminin artmasıyla da "bilgi ihtiyacını bilme, tanımlama, bilgiyi bulma, düzenleme ve eldeki problemi çözme amacıyla etkin şekilde kullanabilme becerisi ve bilgi toplumuna katılımın/uyumun ön şartıdır ve yaşam boyu öğrenme temel hakkının bir parçası" (Prague Declaration, 2003) olarak tanımlanmıştır.

Tanımlarda da anlaşılacağı üzere problem çözme, karar verme, bilgi toplumuna katılma becerilerine değinen bilgi okuryazarlığının; Lenox ve Walker'ın (1993, s. 314) "bilgi okuryazarı, öncelikle bilme isteği duyan, analitik sorular soran, araştırma yöntemlerini bilen, değerlendirmede eleştirel becerileri kullanabilen bireydir" tanımıyla eleştirel düşünme becerisi olmak üzere diğer üst düzey düşünme becerilerini de kapsadığı görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde çok sayıda tanıma ulaşmak mümkündür.

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bilgi Okuryazarlığına İlişkin Algıları

Bilgi okuryazarı bireyler, öğrenmeyi öğrenme becerisine sahiptir, çünkü bilgiye nasıl ulaşacaklarını, bilgiyi nasıl düzenleyeceklerini, bilgiyi nasıl kullanacaklarını ve nasıl ileteceklerini bilirler (Doyle, 1994). Çağın ve toplumların gereksinim duyduğu bilgi okuryazarı bireyleri yetiştirmek öncelikle eğitim kurumlarının sorumluluğundadır. Eğitim kurumlarında bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılabilmesi için, öncelikle öğretmenlerin bu becerilere sahip olması gerekmektedir. Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olmaları ve yeni eğitim teknolojilerini öğretim sürecinde kullanabilmeleri gerektiği ALA (Amerikan Library Association) tarafından da vurgulanmıştır (ALA, 1989; Breivik, Hancock & Senn, 1998).

Araştırmanın Amacı

Bilgi okuryazarı bireylerin yetiştirilmesi toplumların ilerlemesinde büyük katkı sağlayacaktır. Toplumsal ilerlemenin bir parçası olan sınıf öğretmenlerinin bilgi okuryazarı bireyler olarak eğitilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın temel amacı, sınıf öğretmeni adaylarının bilgi okuryazarlığı standartlarına ilişkin düşüncelerini ve deneyimlerini incelemektir.

YÖNTEM

Çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum incelemesi deseninde gerçekleştirilmiştir. Durum çalışmasını diğer yöntemlerden ayıran yönü, çeşitli konuları anlamada 'nasıl' ve 'niçin' sorularını temel alan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayın içine girmesi ve onu derinlemesine incelemesine olanak vermesi söylenebilir (Ekiz, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, 2014-2015 öğretim yılı bahar döneminde Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programında öğrenim gören (42'si kadın ve 31'i de erkek olmak üzere toplam) 73 dördüncü sınıf öğretmen adayından oluşmuştur. Her bir öğretmen adayı ile gönüllülük esasına dayalı görüşülmüştür. Çalışma grubu, nitel araştırmalarda yaygın kullanımı olan amaçlı örnekleme alma yöntemine göre belirlenmiştir. Amaçlı örneklemede, problem durumu ile ilişkili en uygun bireyler çalışmaya dâhil edilmektedir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Veriler 2014/2015 bahar yarıyılında cevapların yazılı olarak alındığı açık-uçlu sorulardan oluşan anket yoluyla elde edilmiştir. Ankette, katılımcıların yükseköğretim düzeyinde sahip olunması gereken bilgi okuryazarlığı standartlarına ilişkin kendilerini değerlendirerek düşüncelerini ve deneyimlerini paylaşmaları istenmiştir. Yükseköğretim düzeyinde eğitim alan kişilerin sahip olması gerektiği standartlar aşağıda bulunmaktadır (ACRL, 2000).

Bilgi okuryazarı öğrenci:

Standart 1: Gereksinim duyduğu bilginin yapısını ve boyutunu belirler.

Standart 2: Gereksinim duyduğu bilgiye etkin bir biçimde erişir.

Standart 3: Bilgiyi ve onun kaynaklarını eleştirel olarak değerlendirir ve seçilen bilgiyi kendi bilgi temeli ve değer sistemi ile birleştirir.

Standart 4: Bilgiyi birey ya da bir grubun üyesi olarak belirli bir amacın gerçekleştirilmesinde etkin olarak kullanır.

Standart 5: Bilgi ve bilgi teknolojilerine ilişkin etik, yasal ve sosyoekonomik sorunların farkındadır.

Yukarıdaki her standarda ilişkin ankette sorulan sorular şunlardır;

Soru 1: Ne tür bilgiye ihtiyacınız olduğuna nasıl karar veriyorsunuz?

Soru 2: Bilgiye nereden (hangi kaynaklardan) ulaşacağınıza nasıl karar veriyorsunuz?

Soru 3: Bilgilerin doğruluğunu ve ihtiyacınıza uygun olup olmadığını nasıl kararlaştırırsınız?

Soru 4: Bilgiyi amacınıza uygun olarak ne şekilde kullanacağınıza nasıl karar veriyorsunuz?

Soru 5: Bilgi kaynaklarına (basılı ve elektronik kitap, veri tabanları, internet, vb.) ve bu kaynaklarının kullanımına ilişkin etik ve yasal düzenlemelerle ilgili düşünceleriniz ve deneyimleriniz nelerdir?

Verilerin Analiz Edilmesi

Verilerin analiz edilirken anket formundaki her bir soru için tema ve alt temalar belirlenmiştir. Veriler betimsel analiz kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analizde görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Birinci araştırmacı katılımcıların birinci, üçüncü ve beşinci sorulara verdiği yanıtları, ikinci araştırmacı ise ikinci ve dördüncü sorulara verdiği yanıtları analiz etmiştir. Daha sonra üçüncü araştırmacı tarafından bütün analizler kontrol edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda bazı tema ve alt temalar kaldırılmış, bazıları da birleştirilmiştir. Verilerin analizi sırasında frekans ve yüzde kullanılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini (tutarlılığını) artırmak için bulguların tamamı yorum yapılmadan doğrudan verilmiş ve süreçte yapılanlar ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma bulguları görüşme formunda sorulan soruların sırasına uygun olarak frekansları ve araştırmaya katılanların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak özetlenmiştir.

Tablo 1. Bilgiye Ulaşmaya Karar Verme

Tema	Alt Tema	f	%
Bilgiye ulaşmaya karar verme	Gereksinim	30	41,1
	Kullanım amacı	4	5,5
	Günlük yaşam	9	12,3
	İlgi	15	20,5
	Bilgi kaynağı	10	13,7
	Bilgi türü	5	6,8

Tablo 1 incelendiğinde bilgiye ulaşmaya karar verirken araştırmaya katılan öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu *gereksinimlerine* göre (% 59) karar vermektedir. Bilgiye ulaşmaya karar verirken öğretmen adaylarının bir kısmı *ilgisine* (% 20,5), bir kısmı *bilgi kaynağına* göre (% 13,7) karar verirken; çok az kısmı da *bilgi türüne* göre (% 6,8) karar vermektedirler.

Bilgiye ulaşmaya karar vermeye yönelik K44'ün; “ *Bilginin gerçek hayatta karşımıza çıkabilecek sorunları problemleri çözebileceğine inandığım zaman karar veriyorum.*” ifadesiyle bilgiye günlük yaşamdaki gereksinimine göre ulaşmaya karar verildiği anlaşılırken, K22'nin “*Genelde ilgi alanlarımda olduğu bilgiler dikkatimi çekiyor. Bunları araştırıp kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Günümüz teknoloji çağı olduğu için teknolojik ürünlerin kullanımını onlardan nasıl yararlanacağımı da araştırıyorum. Yani araştırmalarım ve bilgiye yönelimim içinde bulunduğum andaki ihtiyacımın sonucu.*” ifadesiyle bilgiye ulaşmaya karar vermede ilgi alanlarının etkili olduğu anlaşılmaktadır. K46'nın “*Ders anlatan hocalarımızın bahsettiği*

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bilgi Okuryazarlığına İlişkin Algıları

konulardan, önerdiği kitaplardan, izlemiş olduğum tartışma programlarından, benden daha donanımlı olduğuna kanaat getirdiğim arkadaşlarımdan edindiğim kendimde olan eksiklikleri göz önünde bulundurarak karar veriyorum.” ifadesiyle bilgiye ulaşmaya karar vermede bilgi kaynaklarının etkili olduğu anlaşılırken, K1’in; “Eksik olduğum bilgi türüne karar veriyorum önce... Sözel, görsel bilgi, nesne, öznel bilgiye ihtiyacım vardır.” ifadesiyle bilgiye ulaşmaya karar vermede bilgi türünün etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Bilgi Kaynaklarına Ulaşmaya Karar Verme

Tema	Alt Tema	f	%
Bilgi kaynaklarına ulaşmaya karar verme	Elektronik-internet	26	31,0
	Hızlı	10	12
	Kolay ulaşılabilirlik	8	9,6
	Çok bilgi	2	2,4
	Güncel	1	1,2
	Nesnellik	1	1,2
	Ekonomik	1	1,2
	Basılı	22	26,2
	Güvenilirlik	7	8,3
	Derinlemesine bilgi	3	3,6
	Kolay ulaşılma	2	2,4
	Şahıslardan	8	9,6
	Samimi	1	1,2
	Güvenilir-inandır	1	1,2

Tablo 2 incelendiğinde ihtiyacı olan bilgilere ulaşırken araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğu *elektronik-internet kaynakları* (%58,5) tercih ettiklerini belirtirken, bir kısmı *basılı kaynakları* (%40,5) tercih edeceğini belirtmektedir. Bilgiye ulaşırken öğretmen adaylarının çok az kısmı *şahıslara* ulaşmayı (%11,9) tercih etmektedir.

Tablo 2’ye göre öğretmen adayları bilgilere ulaşırken elektronik-internet kaynaklarını en çok *hızlı* olması (% 12), sonra *kolay ulaşılabilir* olması (% 9,6) nedeniyle tercih ederken; en az olarak *çok miktarda bilgi, nesnel, güncel, ve ekonomik* olması nedeniyle tercih etmektedirler.

Bilgiye ulaşırken elektronik kaynakları tercih ettiğini belirten K46; “*Bilgiye genel olarak internet üzerindeki arama motorlarından ulaşıyorum. Pratik olması ve aynı anda birçok kaynağın vermiş olduğu bilgiye bir anda ulaşabilmek karar vermeme sağlıyor.*” ifadesiyle bu kaynakların pratik olma, hızlı ulaşılabilir olma ve çok miktarda bilgiyi sağlama özelliklerini ön plana çıkarmaktadır. K5 ise; “*Güncel, evrensel konularda genellikle internette ulaşmayı tercih ediyorum. Hem nesnel hem de sürekli güncellenen bir yapısı var.*” ifadesiyle elektronik kaynakların nesnel olması ve güncellik özelliğini vurgulamaktadır.

Tablo 2’ye göre öğretmen adayları bilgiye ulaşırken basılı kaynakları en çok *güvenilir* olma (% 8,3), sonra sırasıyla *derinlemesine bilgi sağlama ve kolay ulaşılması* nedeniyle tercih etmektedirler.

Bilgiye ulaşırken basılı kaynakları tercih ettiğini belirten K13’ün “*...bazı bilgi türlerinin internet ortamında yetersiz olması veya güvenilirliği düşük olması sebebiyle tercih etmiyorum. Bu durumlarda kütüphane daha uygun geliyor. Diyelim ki Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki durumlar hakkında eksikliğim varsa o dönemde yaşamış yazar veya düşünürlerin yazmış olduğu kitabı tercih ederim. Çünkü onlar o zamana tanık olmuş kişilerdir.*” ifadesiyle bu kaynakların daha güvenilir olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2'ye göre öğretmen adayları bilgiye ulaşırken şahısları *samimi* ve *güvenilir-inanılır* olması nedeniyle tercih etmektedirler.

Bilgiye ulaşırken şahıslara ulaşmayı tercih ettiğini belirten K2; “*O sorun veya problemle ilgilenen arkadaşım, hocam, akrabam vs. varsa onlardan samimi cevaplar alacağımı düşündüğüm için onlara sorarım.*” ifadesiyle bu kaynakların samimi yönünü vurgularken, K47 ise; “*Daha çok güvendiğim ve inandığım kişilerle haftalık programlar yaparak onların bilgi ve tecrübelerinden yararlanmaya çalışıyorum.*” ifadesiyle bu kaynakların güvenilir ve inanılır yönlerini vurgulamaktadır.

Tablo 3. Bilgilerin Doğruluğuna ve İhtiyaçlara Uygunluğuna Karar Verme

Tema	Alt Tema	f	%
Bilgilerin Doğruluğu ve İhtiyaca Uygunluğu	Karşılaştırma	22	30
	Birden fazla kaynak	18	24,7
	Kullanılabilirlik-hayata dönüklük	12	16,4
	Birikim ve değer yargısı	9	12,4
	Danışma	6	8,2
	Analiz-sentez	6	8,2

Tablo 3 incelendiğinde bilgilerin doğruluğu ve ihtiyaçlarına uygunluğuna karar verirken araştırmaya katılan öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu *birden fazla kaynağa ulaşarak karşılaştırma* yaptığı görülmektedir (% 54,7). Öğretmen adaylarının bir kısmı *kullanılabilirlik ve hayata yönelik* olmasına (%16,4) ve *birikim ve değer yargısına* (%12,4) uygunluğuna göre; çok az kısmı da *danışarak* (%8,2) ve *analiz-sentez* (%8,2) yaparak karar vermektedir.

Bilgilerin doğruluğuna ve ihtiyaçlarına uygunluğuna karar verirken K8'in “*Bilgiye tek bir kaynaktan ulaşmadığım için bulduğum farklı kaynakları karşılaştırarak doğruya ulaşıyorum. İhtiyacım olan sorulara cevap veriyorsa benim için uygundur.*” ifadesiyle ihtiyaçları doğrultusunda birden fazla kaynağa ulaşarak karşılaştırma yaptığı anlaşılırken, K52'nin; “*Daha önce öğrendiğim bilgilerde uyuyorsa, hocalarımın anlattıklarına aykırı şeyler değilse doğruluğuna inanıyorum. Hayatımda da kullanabiliyorsam ihtiyacıma uygun diyorum.*” ifadesiyle daha önceden oluşan birikimlerle ve danıştığı kişilerle uyumlu olması, ayrıca bilgilerin hayata yönelik olmasının önemli olduğu anlaşılmaktadır. K56'nın “*...Farklı görüşleri olan insanlardan konuyla ilgili yorumları, eleştirileri dinliyorum. Objektif olarak konuşması önemli. Çeşitli kaynaklardan topladığım bilgileri harmanlayıp hangisinin benim işime yaradığına karar veriyorum.*” ifadesiyle farklı kaynaklardan elde edilen verilerin analiz ve sonrasında sentez etmenin önemi vurgulanmaktadır.

Tablo 4. Bilgiyi Kullanmaya Karar Verme

Tema	Alt Tema	f	%
Bilgiyi Kullanmaya Karar Verme	Çözüme götürmesine göre karar verme	30	42,9
	Kullanılacağı yere göre karar verme	21	30,0
	Deneyimlere dayanarak karar verme	9	12,9
	Mantıkla karar verme	5	7,1
	Yardım alarak karar verme	4	5,7
	Farklı kuram ve bilgilere göre karar verme	1	1,4

Not: 3 öğretmenin görüşleri analiz dışı bırakılmıştır.

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğu *çözüme götürmesine* (% 42,9) ve *kullanılacağı yere* (%30) göre bilgiyi kullanmaya karar verdiklerini belirtmektedirler. Öğretmen adaylarının bir kısmı *deneyimlerine* (% 12,9) göre, çok az kısmı da

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bilgi Okuryazarlığına İlişkin Algıları

mantığına (% 7,1) göre, yardım alarak (% 5,7) ve farklı kuram ve bilgilere (% 1,4) göre karar verdiklerini belirtmektedirler.

Bilgiyi kullanmaya karar verirken K18; “Bulduğum bilgi beni çözüme götürüyorsa eğer o bilgiyi kullanırım. Yani bilgi, bir probleme çözüm bulmak için kullanılır. Bilgi probleme çözüm bulursa benim için yeterlidir.” ifadesiyle bilginin problemlere çözüm bulması gerekliliğine dikkat çekerken, K4; “Yaşamımda problemlerle karşılaştıkça bunlardan deneyim kazandıkça o bilgiyi daha iyi nerede kullanabileceğime karar veriyorum.” ifadesiyle deneyimlerin önemine dikkat çekmektedir.

Bilgiyi kullanmaya karar verirken K40; “Mantığım duygularımdan önce gelir. Mantığımla hareket ederek karar veririm.” ifadesiyle mantıksal sürecin etkililiğine vurgularken, K8: “Öncelikli etkileyici bir biçimde ve gerçekçi olarak kullanmaya özen gösteriyorum. Herkesin bilmediği ya da düşünmediği farklı kuram ve bilgileri ortaya çıkararak kullanıyorum.” ifadesiyle herkesten farklı şekilde kuram ve bilgileri sürece koştüğünü vurgulamaktadır.

Bilgiyi kullanmaya karar verirken K51; “Edindiğim bilgiyi eğer anlatmam gerekiyorsa hitap ettiğim kesime göre karar veriyorum. Örneğin çocuklara anlatmak yerine daha fazla duyu organına hitap edecek şekilde bir anlatım yöntemiyle ifade etmeyi ve kullanmayı tercih ederim...” ifadesiyle bilginin kullanacağı yerin önemini ortaya koyarken, K28 ise; “Konu hakkında daha bilgili olan biri varsa bana yol göstermesini isterim...” ifadesiyle yardım almanın önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Bilgi Kaynaklarına ve Kullanımına İlişkin Etik ve Yasal Düzenlemeler

Tema	Alt Tema	f	%
Etik ve Yasal Düzenlemeler	Etik ve yasal düzenlemeler		
	Sınırları iyi belirlenmeli	24	37,5
	Olmalı	19	29,7
	İhlaller oluyor	11	17,2
	Olmamalı	3	4,7
	Olup olmaması bir şey değiştirmez	3	4,7
	Konu hakkında fikrim yok	4	6,2

Not: 9 öğretmenin görüşleri analiz dışı bırakılmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde bilgi kaynaklarına ve bu kaynakların kullanımına ilişkin etik ve yasal düzenlemeler için araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğu *sınırların iyi belirlenmesini* (%37,5) ve bu düzenlemelerin *olması* gerektiğini (%29,7) belirtmektedirler. Öğretmen adaylarının bir kısmı bu düzenlemelere karşı *ihlaller* olduğunu (%17,2) belirtirken; çok az kısmı da bu düzenlemelerin *olmaması* gerektiğini (%4,7) ve *olup olmamasının bir şey değiştirmeyeceğini* belirtmektedirler. Öğretmen adaylarının çok az kısmı bu konu hakkında *fikirlerinin olmadığı* (% 6,2) beyanında bulunmuşlardır.

Bilgi kaynaklarına ve bu kaynakların kullanımına ilişkin etik ve yasal düzenlemeler için K36; “Yararlandığım kaynak genellikle internet olduğu için ve başkalarının fikirleri, araştırmaları olduğu için onları kolayca kullanırken, fikir veya çalışma sahibinin düşünceleri aklıma gelmemişi bu soruya kadar, ama sanırım izinsiz kullanılması veya kullanılan yerde adımın geçmemesi beni rahatsız eder.” ifadesiyle kendisinde oluşan farkındalık ile bu düzenlemelerin gerekliliğini ortaya koyarken, K35 “Bilgi kullanılmak için vardır. Bence önemli olan yararlanmak bilgiye ulaşmak, başkalarını ulaştırmak. Etik olduğunu düşünmeyebilirim bazen ama bunları kullanmaktan da vazgeçmem. Amaca giden her bilgi kullanılmak için vardır.”

ifadesiyle önemli olanın bilgiye ulaşmak olduğunu ve bu düzenlemelerin olmayabileceğini ortaya koymaktadır.

Bilgi kaynaklarına ve bu kaynakların kullanımına ilişkin etik ve yasal düzenlemeler için K56; *“Tabii ki bazı araştırmaların etik olmadığını düşünüyorum. Buna kendim de dahilim. Bilimsel araştırmalar yapan biri değilim ama herhangi bir konuda düşüncelerimi söylerken kaynak belirtmiyorum. Özellikle sosyal medyanın bu konuda dezavantajları burada da karşımıza çıkıyor. Bilgi kirliliğinden kaynaklanan bir sürü sorun çıkıyor. Genellikle insanlar isim kullanmadan, kaynakça vermeden kendi görüşü, düşüncesi, araştırması gibi bu bilgiyi kullanıyor.”* ifadesiyle bu düzenlemelere yönelik deneyimlerini paylaşmaktadır. K15; *“İnsanlar artık bilgiye çok kolay bir şekilde ulaşıyor. Çok çeşitli bilgi kaynakları olmasına rağmen bu bilgilerin doğruluğu kesin değil. Üstelik bilgilerin, özellikle internet, kullanıcıya sunumunda kullanıcının yaşı göz önünde tutulmuyor. Bu konuda sınırlandırmalar, güvenlik önlemleri alınması gerektiğini düşünüyorum.”* ve K52; *“Yasal düzenlemeler caydırıcı değil, caydırıcı olmadığından her yerde korsan kitap, kaset, cd bulmak mümkün. Ne kadar onaylamasam da öğrenciliğin verdiği ekonomik durumlar zaman zaman beni de almaya teşvik ediyor.”* ifadeleriyle bu düzenlemelerin net ve uygulanabilir düzeyde olması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Elde edilen araştırma bulgularına göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adayları bilgiye ulaşırken gereksinimlerini göz önünde bulundurarak karar vermektedirler. Adıgüzel’in (2014) araştırma sonucuna göre de öğretmen adayları bilgiye ulaşırken bilgi ihtiyacını tanımlamaktadırlar. Bu araştırmadaki diğer sonuç olan sınıf öğretmeni adaylarının bilgiye ulaşırken ilgilerini, bilgiye ulaşma kaynaklarını ve bilgi türlerini çok önemsememeleri dikkat çekici niteliktedir. Bu sonuca göre öğretmen adaylarının daha çok önceden planlanmış bir araştırmadan daha çok anlık ortaya çıkan nitelikte ve plansızca araştırmalar yaptığı söylenebilir.
2. Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adayları ihtiyacı olan bilgilere ulaşırken elektronik-internet kaynaklarını hızlı sonuçlar vermesi, kolay ulaşılabilir olması, çok miktarda bilgiye ulaştırması, nesnel, güncel, ekonomik olması sebepleriyle daha çok tercih etmektedirler. Gömleksiz, Kan ve Polat’ın (2013) ve Önal ve Çetin (2014) araştırmalarında öğretmen adaylarının bilgiye ulaşırken en çok internetten yararlandıklarını ortaya koymuşlardır. Bu araştırmadaki bulgulara göre sınıf öğretmeni adayları basılı kaynakları ve kişilere danışmayı daha az tercih etmektedirler. Başaran da (2011) araştırmasında sınıf öğretmeni adaylarının bilgiye ulaşmak için en çok interneti kullandıklarını, nadiren kütüphaneye gittiklerini, kaynak kişiler ve kurumlara gitmeyi daha az tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, öğretmen adaylarına elektronik veri tabanlarının doğru kullanımı noktasında eğitim verilmesi gerekliliğini ortaya çıkarttığı söylenebilir.
3. Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adayları bilgilerin doğruluğuna ve ihtiyaçlarına uygunluğuna karar verirken çoğunlukla birden çok kaynağa ulaşarak karşılaştırmayı tercih etmekte ve bilgilerin hayata dönük olmasını göz önünde bulundurmaktadırlar. Başaran (2011), Önal ve Çetin (2014) araştırma sonuçları da öğretmen adaylarının ulaşılan bilgilerin doğruluğunu kontrol etmeye öncelik verdiklerini göstermektedir. Bilgi kirliliğinin yaşandığı

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bilgi Okuryazarlığına İlişkin Algıları

çağımızda öğretmen adaylarının bilgilerin doğruluğunu kontrol ederken duyarlı olmaları sevindirici bir gelişmedir.

4. Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adayları edindikleri bilgileri kullanırken, çoğunlukla bilgilerin problemleri çözebilmesine ve bilgileri kullanılacağı yere göre karar vermektedirler.

5. Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adayları bilgi kaynaklarına ve bu kaynakların kullanımına ilişkin etik ve yasal düzenlemelerin uygulanmasını ve sınırlarının iyi belirlenmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca, öğretmen adayları bu düzenlemelere karşı ihlallerin olduğunu da ileri sürmektedirler. Adıgüzel (2014), Gömleksiz ve Öner de (2010) araştırmalarında bilgiyi kullanırken etik ve yasal düzenlemelere karşı öğretmen adaylarının yüksek düzeyde duyarlı olduğunu sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırma sonuçlarına göre şu öneriler getirilebilir:

1. Öğretmen adayları eğitim aldıkları süreçte bilgi okuryazarlığına yönelik dersler tasarlanabilir.
2. Etik ve yasal düzenlemeler hakkında öğretmen adayları daha çok bilinçlendirilebilir.
3. Sınıf öğretmenleriyle de benzer çalışma gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- ACRL (Association of College and Research Libraries), (2000). Information Literacy Competency Standarts for Higher Education. Approved by the Board of Directors of the ACRL, Chicago, <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/standards/standards.pdf> (Erişim Tarihi: 20.03.2015).
- Adıgüzel, A. (2014). Öğretmen adaylarının öğrenmeye ilişkin tutumları ile bilgi okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İJOCİS*, 4(7), 13-24.
- American Library Association, (1989). Presidential Committee on Information Literacy: Final Report, <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential> (Erişim Tarihi: 20.03.2015).
- Başaran, M. (2005). Sınıf öğretmeni adaylarının bilgi okuryazarlıklarının değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 163-177.
- Breivik, P.S., V. Hancock and J. Senn. (1998). A progress report on information literacy: An update on the American Library Association Presidential Committee on Information Literacy: Final report. Chicago: ALA. <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/progressreport> (Erişim Tarihi: 05.04.2015).
- Council of Australian University Librarians. (2001). Information Literacy Standards. (Birinci Baskı). Adelaide: Library Publications.
- Curzon, S. (1995). Information Competence in the CSU: A Report. <http://www.calstate.edu/AcadSen/Records/reports/ic.shtml> (Erişim Tarihi: 10.04.2015).
- Doyle, C. S. (1994). Information literacy in an information society: A concept for the information age. Diane Publishing. NY: ERIC Clearinghouse on Information and Technology (ED372 763).
- Ekiz, D. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Gömleksiz, M. N., Kan, A. Ü., & Bozpolat, E. (2013). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığına ilişkin görüşleri. *Karadeniz*, 18, 71-87.
- Gömleksiz ve Öner (2010, Mayıs). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeyleri (Fırat Üniversitesi Örneği). 1.Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi, Balıkesir.
- International Publishers Association, (2014). Annual Report October 2013 – October 2014. <http://www.internationalpublishers.org/images/reports/2014/IPA-annual-report-2014.pdf> (Erişim Tarihi: 15.04.2015).
- Lenox, M. F. ve Walker, M. L. (1993). Information literacy in the educational process. *The Educational Forum*, 57(2), 312-324.
- Önal, N., ve Çetin, O. (2014). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 1-30.
- Declaration, P. (2003). The Prague Declaration “Towards an Information Literate Society”. Prague: UNESCO. <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/PragueDeclaration.pdf> (Erişim Tarihi: 15.04.2015).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2013). Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri, 2013 Yayınlanan Materyallerin Türüne Göre Sayısı. <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 15.04.2015).
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zurkowski, P. G. (1974). *The information service environment: relationships and priorities*. (Report ED 100391). Washington DC: National Commission on Libraries and Information Science.